نگرش دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود

نفیسه صدرارحامی، صمد کلانتری، سهراب عطارد

چکیده مقاله

مقدمه. افزایش ناموزون و بی‌رویه تعداد پزشکان عمومی در کشور، یکی از مسائل حاد و مشکل‌آفرین جامعه ما است. نگرانی در مورد رشته تحصیلی و آینده شغلی از معضلات دانشجویان پزشکی می‌باشد. این مطالعه با هدف تعیین نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد تا برنامه‌ریزان آموزشی و بهداشتی را نسبت به آن آگاه سازد.

روش‌ها. در یک مطالعه پیمایشی- مقطعی، دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در حال تحصیل در چهار مقطع علوم پایه، فیزیوپاتولوژی، بالینی و کارورزی در سال ۸۲-۱۳۸۱ مورد بررسی قرار گرفتند. حجم نمونه ۳۲۱ نفر بود که به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها، پرسشنامه معتبر حاوی ٤٢ سؤال براساس طیف لیکرت بود. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و به صورت توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار آزمون T و همبستگی پیرسون ارائه گردید.

نتایج. میانگین و انحراف معیار نمره نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به آینده شغلی خود ٦/١ ± ٦٥/٢ به دست آمد. هشتاد و نه درصد دانشجویان، تحصیل در رشته پزشکی را به دیگران توصیه می‌کنند، ٧٤/٢ درصد آنها به هیچ وجه تمایل به انصراف از رشته تحصیلی خود ندارد، ٧٨/٨ درصد از دانشجویان رشته پزشکی را انتخاب اول خود در آزمون سراسری معرفی کردند و ٧١ درصد دانشجویان در صورت شرکت مجدد در آزمون سراسری، مجدداً پزشکی را به عنوان انتخاب اول خود برمی‌گزیدند.

بحث. نتایج حاصل حاکی از نگرش منفی دانشجویان رشته پزشکی نسبت به آینده شغلی خود بود در حالی که اکثر دانشجویان نگرش در حد مطلوب نسبت به رشته تحصیلی خود داشتند. تعدیل ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی، توزیع مناسب نیروی انسانی، آشنایی کامل‌تر دانش‌آموزان با رشته‌های تحصیلی دانشگاهی قبل از شرکت در آزمون سراسری، حمایت مالی پزشکان جوان و ایجاد مراکز مشاوره و حمایت از دانشجویان می‌تواند در بهبود نگرش آنها مفید واقع شود.

واژه‌های کلیدی. نگرش، دانشجویان پزشکی، آینده شغلی، رشته تحصیلی.

مقدمه

انگیزش شغلی برای ادامه اشتغال مفید و کارآمد، امری لازم و ضروری است. اگر انسان علاقمند به شغل خود نباشد، ادامه اشتغال ملالت‌آور و حتی غیر ممکن خواهد بود. بدین جهت، می‌توان گفت بین انگیزش شغلی و موفقیت شغلی رابطه متقابلی وجود دارد(١). رضایت شغلی بر اثر عوامل متعددی حاصل می‌شود. رضایت شغلی که نوعی احساس مثبت فرد نسبت به شغلش است، زاییده عواملی چون: شرایط محیط کار، نظام سازمانی شغل، روابط حاکم بر محیط کار و تأثیر عوامل فرهنگی است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت رضایت شغلی احساس روانی است که از عوامل اجتماعی متأثر می‌گردد(١).

پزشکی عمومی، در نظام ارائه خدمات و ارتقای سلامت مردم، دارای نقش و جایگاه کلیدی است. افزایش بی‌رویه تعداد دانش‌آموختگان و گرایش بیش از حد به رشته‌های تخصصی، بحران‌های جدی در چگونگی مراقبت‌های پزشکی به وجود آورده است. بسیاری از کشورها، سال‌ها قبل، دست به گریبان این پدیده بوده و امروز با بازنگری در نظام آموزش پزشکان

آدرس مکاتبه. نفیسه صدرارحامی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، میدان شهدا، شهرضا. e-mail :nafis_sadr@yahoo.com
دکتر صمد کلانتری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه پیام نور شهرضا و دکتر سهراب عطارد، دستیار گروه داخلی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

عمومی، برای حل این مشکلات چاره‌اندیشی کرده‌اند(۲). با این حال، نگرانی از آینده شغلی، مقوله‌ای مختص به کشور ما نیست. در یک مطالعه در دانشگاه مینه‌سوتا (Minoesota)، اکثر دانشجویان پزشکی در مورد افت موقعیت و درامد پزشکی نگران بودند(۳). در انگلستان در سال ۱۹۳۳ اکثر پزشکان عمومی از آینده شغلی خود اطمینان نداشتند(٤) و در فرانسه، در سال ۱۹۹۰، شصت درصد دانشجویان پزشکی معتقد بوده‌اند که نیروی پزشکی بیش از میزان مورد نیاز جامعه است(٥).

باید توجه داشت که در سال‌های گذشته، پذیرش دانشجو در رشته پزشکی، بدون برنامه‌ریزی علمی و توجه به ظرفیت‌های جامعه و عمدتاً به صورت احساسی صورت گرفته است که البته حاصل این اقدام، به صورت احساس سرخوردگی و عدم انگیزش شغلی در پزشکان جوان بوده است. بدیهی است بررسی نگرش دانشجویان پزشکی به آینده شغلی و رشته تحصیلی خود می‌تواند اطلاعات لازم را در اختیار مسؤولان قرار دهد تا با بازنگری در برنامه‌های گزینشی و آموزش کشور، حمایت فرهنگی از دانشجویان پزشکی و حمایت مالی از پزشکان دانش‌آموخته، امکان بکارگیری مناسب و ایجاد انگیزه شغلی در این قشر از جامعه را فراهم نماید.

هدف این مطالعه، تعیین نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به آینده شغلی و رشته تحصیلی خود بود.

روش‌ها

این مطالعه، پژوهشی پیمایشی- مقطعی بود که در آن نگرش دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۸۲-۸۱ نسبت به آینده شغلی و رشته تحصیلی خود مورد بررسی قرار گرفتند. حجم نمونه، ۳۲۱ نفر بود که بطور تصادفی ساده از بین دانشجویان در چهار مقطع: علوم پایه، فیزیوپاتولوژی، بالینی و کارورزی انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ای شامل دو بخش بود: بخش اول، خصوصیات فردی و بخش دوم، شامل ۲٦ سؤال نگرش دانشجویان رشته پزشکی نسبت به آینده شغلی و رشته تحصیلی خود بود که با استفاده از ابزار پژوهش‌های مشابه(٦) و با مقیاس لیکرت مورد سنجش قرار گرفتند.

روایی پرسشنامه از طریق صوری و محتوی به دست آمد و پایایی آن بر اساس فرمول ضریب آلفای کرونباخ (α=۰/٦۳) محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، برای هر گزینه بر حسب پاسخ، به ترتیب از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (٥) محاسبه شد. بنابراین، نمره ۲٦ نشانه حداقل گرایش و نمره ۱۳۰ بیانگر حداکثر گرایش مثبت به آینده شغلی در نظر گرفته شد.

برای ارزیابی وضعیت نگرش، میانگین نمرات دانشجویان با میانگین آزمون که نمره ۷۸ (معدل ۲٦+۱۳۰) بود. مقایسه و نمرات کمتر از ۷۸ به عنوان نگرش منفی و نمرات بیشتر به عنوان نگرش مثبت تلقی شد. سؤالات مربوط به رشته تحصیلی به صورت توزیع فراوانی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج

پنجاه و یک درصد از دانشجویان مورد مطالعه، مرد و ٤۹ درصد زن و از کل دانشجویان مورد مطالعه ۲٥/۹ درصد در مقطع علوم پایه، ۱۳/۱ درصد در مقطع فیزیوپاتولوژی، ۳۷/٤ درصد در مقطع بالینی و ۲۳/۷ درصد در مقطع کارورزی مشغول به تحصیل، همچنین حدود ۲۰ درصد دانشجویان متأهل و حدود ۸۰ درصد آنها مجرد بودند. میانگین و انحراف معیار نمره نگرش دانشجویان به آینده شغلی خود ٦٥/۲±٦/۱ به دست آمد که با توجه به میانگین نمره آزمون، میانگین نمره افراد مورد مطالعه از میانگین نمره قابل قبول آزمون ۷۸ کمتر بود. حداقل نمره نگرش دانشجویان به آینده شغلی برابر ٤٥ و حداکثر ۹۳ به دست آمد. ضریب کجی (skewness) توزیع پراکندگی نمره‌های نگرش دانشجویان به آینده شغلی نیز برابر ۷ درصد بود که بیانگر منفی بودن کجی توزیع نمره بود. به عبارت بهتر، درصد افرادی که نگرش آنها به آینده شغلی کمتر از میانگین بود، در مقایسه با افرادی که بیشتر از میانگین بود، زیادتر بوده است.

بطور کلی، نتایج فوق نشان داد که نگرش اکثر دانشجویان رشته پزشکی به آینده شغلی خود منفی است. در رابطه با ارتباط جنسیت دانشجویان پزشکی با نگرش دانشجو به آینده شغلی، نتایج نشان داد که میانگین انحراف معیار نگرش به آینده شغلی دانشجویان مذکر برابر ٦٥±٦/٥ و مؤنث برابر ٦٥±٥/۷ بود که با توجه به آزمون T-test تفاوت معنی‌داری بین نگرش دانشجو در دو جنس وجود نداشت.

برای تعیین ارتباط سن دانشجو با نگرش دانشجو به آینده شغلی خود، از آزمون همبستگی پیرسن استفاده شد که ضریب همبستگی برابر r=۰/۲۹ با سطح معنی‌داری P=۰/۰٤ به دست آمد،

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

بنابراین، سن دانشجو با نگرش وی به آینده شغلی خود رابطه داشت.

در رابطه با ارتباط تأهل با نگرش دانشجوی پزشکی به آینده شغلی خود، میانگین و انحراف معیار دانشجویان مجرد ۵/۸ ± ۶۵ و دانشجویان متأهل ۷/۵ ± ۶۴ به دست آمد که با آزمون T-test ارتباط معنی‌داری بین وضعیت تأهل و نگرش دانشجویان به آینده شغلی وجود نداشت.

سایر یافته‌های پژوهش نشان داد که ۸۰/۹ درصد دانشجویان، تحصیل در رشته پزشکی را به دیگران توصیه می‌کنند و بقیه، دیگران را از تحصیل در رشته پزشکی منصرف می‌کنند.

هفتاد و چهار و دو دهم درصد از دانشجویان به هیچ وجه تمایل به انصراف از رشته تحصیلی خود ندارند و فقط ۶/۲ درصد تمایل زیاد یا خیلی زیاد به این موضوع دارند. ضمناً نتایج مطالعه نشان داد ۷۸/۸ درصد دانشجویان رشته پزشکی این رشته را انتخاب اول خود در آزمون سراسری معرفی کرده بودند و ۷۱ درصد دانشجویان معتقد بودند در صورت شرکت دوباره در آزمون سراسری مجدداً پزشکی را به عنوان انتخاب اول خود برمی‌گزینند. در مجموع، این نتایج حکایت از نگرش مثبت اکثر دانشجویان پزشکی نسبت به رشته تحصیلی خود داشت.

بحث

براساس یافته‌های این پژوهش، میانگین نمرات نگرش افراد مورد مطالعه نسبت به آینده شغلی خود پایین‌تر از حد قابل قبول بود که نشان می‌داد اکثر دانشجویان نگرش مطلوبی نسبت به آینده شغلی خود ندارند. نتایج این مطالعه با نتایج مطالعات دیگر در سایر دانشگاه‌های ایران مشابه است. در یک مطالعه در همدان در سال ۱۳۷۴، اکثر دانشجویان نسبت به آینده شغلی خود نگرش منفی داشتند(۷). در کرمان نیز نگرش اکثر دانشجویان به آینده شغلی خود مطلوب نبود(۸). یک مطالعه در ارومیه در سال ۱۳۷۷ نشان داد حدود ۵۵ درصد دانشجویان دارای نظر منفی نسبت به آینده شغلی خود بودند و از میان عوامل مؤثر بر این نگرش منفی، موقعیت اجتماعی شغل، نگرش جامعه نسبت به شغل، درامد و علاقه به شغل، مهمترین علل بودند. همچنین اعلام نگرانی ۸۶ درصد دانشجویان نسبت به آینده شغلی خود از دیگر نتایج این مطالعه بود(۹).

باید توجه داشت که نگرانی نسبت به آینده شغلی در دانشجویان پزشکی، مقوله‌ای مختص به کشورمان نیست. مطالعات متعدد در نقاط مختلف جهان نشان می‌دهد که نگرانی از آینده شغلی در بین دانشجویان پزشکی، حتی در کشورهای پیشرفته نیز وجود دارد. یک مطالعه در انگلیس در سال ۱۹۹۳ نشان داد اکثر پزشکان عمومی از آینده شغلی خود مطمئن نیستند(۴). مطالعه‌ای در آمریکا نشان داد اکثر دانشجویان پزشکی نسبت به افت وجهه اجتماعی و درآمد پزشکی نگران بوده‌اند(۳). همچنین یک پژوهش در فرانسه در سال ۱۹۹۰ نشان داد ۶۰ درصد دانشجویان پزشکی اعتقاد داشتند نیروی پزشکی تربیت شده بیش از نیاز جامعه است(۵). در توجیه نگرش منفی دانشجویان پزشکی نسبت به آینده شغلی خود می‌توان از نظریات جامعه‌شناسی استفاده کرد. بر طبق نظریه بلو (Blue)، دو گروه عوامل در انتخاب شغل دخالت قطعی دارند: گروه اول خصوصیات فردی از قبیل عوامل بیولوژیک و روانی و گروه دوم، موقعیت اقتصادی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. از این عوامل، می‌توان موقعیت جغرافیایی، منافع اجتماعی، امکان تحرک و ارتقای شرایط فرهنگی و بازار کار را نام برد که عوامل گروه دوم، نقش مهم‌تر و حساس‌تر را در انتخاب شغل دارند(۱۰). بدیهی است در شرایط کنونی، جامعه ما به علت پذیرش بی‌رویه دانشجو در رشته پزشکی، بخصوص عوامل گروه دوم، بطور قابل توجهی تحت تأثیر قرار گرفته بطوری که نگرش دانشجویان پزشکی به آینده شغلی خود را تحت تأثیر قرار داده است.

نگرش دانشجویان رشته پزشکی به رشته تحصیلی خود مثبت بود. اکثریت دانشجویان افراد را به تحصیل در رشته پزشکی تشویق می‌نمودند و مایل بودند مجدداً رشته پزشکی را در آزمون سراسری انتخاب نمایند که دلیل آن می‌تواند علاقه شخصی، عشق به این رشته، دارا بودن پله‌های ترقی در این رشته، اجر مادی و معنوی، ارضای روحی، کمک به بیماران و جامعه و موفقیت و وجهه اجتماعی بالا باشد.

سایر علل، از جمله افت وجهه اجتماعی و درآمد سایر رشته‌های تحصیلی، امکان ادامه تحصیل در درجات تخصصی، ارضای روحی بسیاری از دانشجویان به علت کمک به جان انسان‌ها و اهمیت و حساسیت شغل به علت سروکار داشتن با جان و سلامتی انسان‌ها می‌تواند مطرح شوند(۱۱تا۱۳).

یک مطالعه در سال ۱۹۹۴ بر روی دانشجویان پزشکی در ژاپن نشان داد سه عامل مهم انتخاب رشته پزشکی، به ترتیب اهمیت: وجهه اجتماعی شغل پزشکی، درآمد و هویتی به عنوان پزشک بوده است(۱۴). همچنین در مطالعه دیگری که در سال

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

۱۳۷۷ در ارومیه انجام شد ٦٦ درصد دانشجویان معتقد به وجود امتیازاتی در رشته پزشکی بودند و ٧٦ درصد دانشجویان لذت ناشی از نجات جان انسان‌ها را از مرگ، از امتیازات حرفه پزشکی بیان کردند(۸).

مطالعات کاربردی دیگر برای بررسی علل نگرش منفی دانشجویان رشته پزشکی نسبت به آینده شغلی خود می‌تواند راهگشا باشد. برطرف کردن عوامل زمینه‌ساز نگرش منفی دانشجویان رشته پزشکی نسبت به آینده شغلی خود از طریق تغییرات اساسی در سیستم آموزشی و پذیرش دانشجو و اطلاع‌رسانی کامل و مناسب در رابطه با جنبه‌های مختلف رشته‌های تحصیلی، شرایط و بازار کار هر رشته به داوطلبان ورود به دوره آموزش عالی در دوره‌های پیش‌دانشگاهی می‌تواند این انگیزش را تقویت نماید.

اقداماتی مانند تعدیل ظرفیت پذیرش دانشجویان پزشکی، توزیع مناسب نیروی انسانی، آشنایی کامل‌تر دانش‌آموزان با رشته‌های تحصیلی دانشگاهی قبل از شرکت در آزمون سراسری و حمایت مالی پزشکان جوان نیز می‌تواند مفید واقع شود.

منابع

۱. شفیع‌آبادی ع. راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های شغل. چاپ پنجم. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۷۱: ۱۲۰-۱۲۱.

۲. امینی الف. جایگاه پزشکان عمومی و آینده آموزش پزشکی. پژوهش در علوم پزشکی ۱۳۷۷؛ ۳(پیوست ۱): ۱٤۷

3. Hafferty FW, Boulger TV. A look by medical students at medical practical in the future. J Med Educe 1986; 61(5): 359-67.

4. Roswsell R, Morgan M, Sarangi J. General practitioner registrars views about a career in general practice. Br J Gen Pract 1995; 45(400): 601-4.

5. Vellier C, Verbist JP. Medical students facing their future career: a survey in Lille. Cah Social Dmogr Med 1992; 32(1): 79-110.

٦. سروریان م. مقایسه نگرش دانشجویان رشته پزشکی نسبت به حرفه پزشکی در سال اول و پایان دوره کارورزی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.پایان‌نامه دکتری پزشکی عمومی. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. ۱۳۷۸.

۷. گلفام م، توکلی م. بررسی دیدگاه‌های دانشجویان رشته پزشکی نسبت به آینده شغلی خود. نهمین سمینار سراسری دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی استان اصفهان. مهر ۱۳۷٤.

۸. فکری ع. محمدعلی‌زاده س، یارقلی ع‌ر، صرافی‌نژاد ا. نگرش دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان نسبت به آینده شغلی خود. پژوهش در علوم پزشکی ۱۳۷۷؛ ۳(پیوست ۱): ۹۰-۹۳.

۹. رضاپور ب. بررسی عوامل منفی در نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به آینده شغلی خود.پژوهش در علوم پزشکی ۱۳۷۷؛ ۳(پیوست ۱): ٦٥-٦٦.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

۱۰. شفیع‌آبادی ع. راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های شغل. چاپ پنجم. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. ۱۳۷۱: ۱٦۲-۲۳٥.

۱۱. احمدی م. بررسی میزان افسردگی در دانشجویان دانشگاه شیراز. دانشجو و پژوهش ۱۳۷۳؛ ۱(۲):۲-٤.

۱۲. اشکانی ح. بررسی مشکلات بهداشتی و روانی دانشجویان دانشگاه‌های شیراز. طب و تزکیه ۱۳۷٤؛ ۱۷: ۲۷-۳۲.

۱۳. وکیل ه، عزیزی ف. بررسی وضعیت آموزش نیروی انسانی پزشکی در دهۀ اخیر. دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۱۳۷۲؛ تک نگاشت ۱: .

14. Matsuda S, uebara S. An AHP analysis on factors associated with the career choice of medical students of UOGH. J UOEH 1995; 17(4): 279-85.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

نگرش دانشجويان رشته پزشكي به رشته و آينده شغلي خود

Medical Students' Attitude Towards their Field of Study and Future Career

Sadrearhami N, Atarod S, Kalantari S

Abstract

Introduction. *The inappropriate increase in the number of general physicians in Iran is one of the critical and problematic issues of our society which leads to a big concern for medical students regarding their field of study and future career. This research aims to determine the attitude of medical students towards their own future career and field of study in Isfahan University of Medical Sciences in the year 2003 in order to inform educational planners about this issue.*

Methods. *In a cross sectional survey, medical students in four levels of study including basic sciences, physiopathology, clerkship and internship were studied in the year 2002 – 2003. 321 students were selected by simple random sampling. The data gathering tool was a valid and reliable questionnaire including 42 attitude questions based on Likert scale. The data were analyzed by SPSS software using frequency distribution, mean and standard deviation, t-test and Pearson Correlation Coefficient.*

Results. *The mean score of the medical students' attitude towards their future career was 65.2 ± 6.1. Also, 80.9 percent of the students recommended studying medicine to others, 74.2 percent of them did not intend to quit their study, 78.8 percent chose medicine as their first selection in the national entrance examination for the universities, and 71 percent of the students would choose medicine as their first selection if they took the entrance examination again.*

Conclusion. *The results showed the negative attitude of medical students towards their own future career, while the attitude of the majority of them towards their field of study was at an optimal level. Adjusting the number of students accepted for medicine, proper distribution of human resources, informing students about university disciplines before they take the entrance examination, providing financial support for young physicians, and establishing counseling and supporting centers for students is recommended to improve their attitudes.*

Key words. Attitude, Medical students, Future career, Field of study.

Address. Sadrearhami N. Social Sciences Department, Payam Noor University of Shahreza, Shahreza, Iran.

Source. Iranian Journal of Medical Education 2004; 11: 76-80.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

نگرش دانشجويان رشته پزشكي به رشته و آينده شغلي خود

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]